

Nr 60

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till studiesociala ändamål m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

DRIFTBUDGETEN

Åttonde huvudtiteln

1:o) **Studiehjälpnämnden: Avlöningar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 310, s. 627 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1963) framställda förslag, vilket innebär en anslagshöjning med 18 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna följande avlöningsstat för studiehjälpnämnden, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	100
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	38 500
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	90 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	39 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 900
6. Ersättningar till granskningsmän, <i>förslagsvis</i>	38 000

Summa kr. 208 000

b) till *Studiehjälpnämnden: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 208 000 kr.

2:o) **Studiehjälpnämnden: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 311, s. 627 och 628), vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Studiehjälpnämnden: Omkostnader* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kr.

3:o) **Garantilånenämnden: Avlöningar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 312, s. 628—630), vilket innebär en anslagshöjning med 299 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna följande avlöningsstat för garantilånenämnden, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64.

A v l ö n i n g s s t a t

I. Garantilånenämnden

1. Arvoden och särskilda ersättningar bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	18 500
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	89 400
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	38 500
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 600

II. Statsstipendienämnderna

1. Arvoden och särskilda ersättningar, <i>förslagsvis</i> ..	30 000
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	199 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	40 000
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	2 000
Summa kr.	419 000

b) till *Garantilånenämnden: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 419 000 kr.

4:o) **Garantilånenämnden: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 313, s. 630 och 631), vilket innebär en anslagshöjning med 49 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Garantilånenämnden: Omkostnader* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 83 000 kr.

5:o) **Studiebidrag och stipendier.** Kungl. Maj:t har (punkt 314, s. 631—633) föreslagit riksdagen att till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 141 000 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 6) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 5), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, 1) att den övre

åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag höjes så att det skall utgå till och med den termin, varunder eleven fyller 20 år, att tillämpas från och med den 1 januari 1964, 2) att Kungl. Maj:t bemyndigas utfärda härför erforderliga författningsändringar, 3) att i anledning därav under åttonde huvudtiteln till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1963/64 anvisas ett med 8 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag om sammanlagt 149 500 000 kr., samt 4) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana tilläggsdirektiv för utredningen rörande studiehjälpen vid gymnasier, yrkesskolor m. fl. läroanstalter att frågan om allmänna studiebidrag och annan studiehjälp till elever vid enskilda skolor tas upp till prövning i utredningen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Johansson m. fl.* (I: 207) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.* (II: 264), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om prövning och förslag till 1964 års riksdag om förbättrad studiehjälp till elever vid lärarhögskolornas klasslärarlinjer och folkskoleseminarierna i enlighet med vad som anförts i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström* (I: 220) och den andra inom andra kammaren av herrar *Dahlgren* och *Wahrendorff* (II: 238), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa att översyn av gällande studiehjälpsreglemente företages, avseende bl. a. förmögenhets- och inkomstgränserna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 537) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 658), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte 1) besluta att allmänt studiebidrag från och med den 1 januari 1964 må utgå med 60 kr. per elev och månad och i övrigt på nu gällande grunder, 2) till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Ryding m. fl.* väckt motion (II: 392), i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning och förslag syftande till att bereda studerande vid tekniska aftonskolor stipendier och räntefria studielån samt att i lag fastslås rätt för anställd att erhålla erforderlig ledighet för fullföljandet av studier varom i motionen är fråga.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 5, II: 264, I: 220, II: 658 och II: 392.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 12 000 000 kr.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt. Beträffande de till denna punkt knutna motionerna vill utskottet anföra följande.

I motionerna I: 537 och II: 658 har, såvitt nu är i fråga, framlagts förslag om höjning av storleken av det allmänna studiebidraget per månad och om därav betingad höjning av anslagsbeloppet.

Andra lagutskottet har i sitt utlåtande nr 16 till årets riksdag avstyrkt yrkandet om höjning av det allmänna studiebidraget och riksdagen har fattat beslut i enlighet härmed. Den i motionerna begärda anslagshöjningen torde på grund härav icke böra av riksdagen bifallas.

De i motionerna I: 6 och II: 5 framställda yrkandena berör också det allmänna studiebidraget och innebär beträffande detta att den övre åldersgränsen för rätt till bidrag föreslås höjd från utgången av det kvartal då eleven fyller 18 år till utgången av den termin då eleven fyller 20 år.

Frågan om åldersgränsen hör till de spörsmål som behandlas av den år 1962 tillsatta studiehjälpsutredningen. I avvaktan på resultatet av utredningens arbete, som enligt uppgift kan förväntas bli framlagt under sommaren 1963, finner utskottet icke skäl tillstyrka bifall till yrkandet i motionerna I: 6 och II: 5 i vad de avser åldersgränsen för allmänt studiebidrag.

I motionerna I: 6 och II: 5 har vidare föreslagits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om tilläggsdirektiv för studiehjälpsutredningen i syfte att frågan om allmänna studiebidrag och annan studiehjälp till elever vid enskilda skolor toges upp till behandling i utredningen. Då enligt vad utskottet inhämtat studiehjälpsutredningen med redan givna direktiv kommer att behandla ifrågavarande problem, synes vad i motionerna I: 6 och II: 5 yrkats i denna del icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

De spörsmål som aktualiserats i motionerna I: 207 och II: 264 samt I: 220 och II: 238 beträffande studiehjälpen till eleverna vid lärarhögskolornas klasslärlarlinjer och vid folkskoleseminarierna samt beträffande de vid tillämpningen av studiehjälpsreglementet uppdragna förmögenhets- och inkomstgränserna är av stor betydelse. Då det kan förutsättas, att dessa problem är föremål för överväganden inom såväl studiehjälpsutredningen som studiesociala utredningen och då båda utredningarna avser att framlägga sina betänkanden under år 1963, finner utskottet icke skäl förorda någon riksdagens åtgärd med anledning av nämnda motioner.

I motionen II: 392 slutligen har hemställts om utredning rörande tillgång till stipendier och räntefria studielån för studerande vid tekniska aftonskolor.

Redan med gällande bestämmelser har de studerande vid vanliga tekniska aftonskolor rätt till studiehjälp. I motionen II: 392 har icke preciserats vilka tekniska aftonskolor som avses i motionen. Utskottet anser sig därför icke på i motionen angivna grunder böra tillstyrka någon riksdagens åtgärd i förevarande avseende.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 6 och II: 5, i vad de avser övre åldersgränsen för allmänt studiebidrag, icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 6 och II: 5 samt I: 537 och II: 658, samtliga motioner i vad de avser medelstilleddningen, till *Studiebidrag och stipendier* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 141 000 000 kr.;

III. att motionerna I: 6 och II: 5, i vad de avser elever vid enskilda skolor, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 207 och II: 264 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 220 och II: 238 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att motionen II: 392 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

6:o) **Brevskolestipendier.** Kungl. Maj:t har (punkt 315, s. 633 och 634) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att för budgetåret 1963/64 må till brevskolestipendier utdelas högst 200 000 kr., dels ock till Brevskolestipendier för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hilding* och *Nyman* (I: 110) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* (II: 150), i vilka hemställts att riksdagen — för beredande av likställighet mellan brevskoleinstitut och elever vid dessa respektive de statliga vuxenläroverken och deras elever — måtte för budgetåret 1963/64 anvisa erforderliga medel för att bereda kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens preparandkurser för realexamen och studentexamen, för examen vid handelsgymnasium och teknisk privatistexamen samt därutöver erforderliga anslag för stipendiering av elever vid dylika preparandkurser med 2 000 kr. per elev på gymnasiestadiet respektive 1 000 kr. per elev på realskolestadiet.

Beträffande motiveringen för de gjorda yrkandena torde få hänvisas till motionen II: 150.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att för budgetåret 1963/64 anvisas samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt.

Med anledning av yrkandena i motionerna I: 110 och II: 150 vill utskottet erinra om, vad chefen för ecklesiastikdepartementet anfört vid innevarande års riksdag som svar på en interpellation i första kammaren angående statlig studiehjälp till studerande vid brevskola. Departementschefen framhöll att utformningen av studiehjälpen beträffande de gymnasiala skolformerna f. n. be-

handlas av studiehjälpsutredningen och nämnde att gymnasieutredningen torde komma att i en senare fas av sitt utredningsarbete, nämligen sedan huvudbetänkandet framlagts, behandla vissa spörsmål rörande vuxenundervisningens ställning inom den gymnasiala delen av skolorganisationen. Det betydelsefulla frågekomplexet rörande studiestöd till brevskestuderande torde alltså i mera slutgiltiga former kunna tas upp till behandling först sedan klarhet vunnits om utformningen av studiehjälpen till eleverna i gymnasier, yrkesskolor och liknande skolformer och riktlinjerna för vuxenundervisningens organisation i utbildningsväsendet fastare uppdragits. Vidare komme ett genomförande av de förslag, som skulle presenteras i en proposition angående statsbidrag till kvällsgymnasier att till en icke oväsentlig del tillgodose önskemål om förbättrat studiestöd åt den som icke syftade att nå fram till en viss slutexamen utan hade ett begränsat studieprogram med inriktning på en bestämd kompetens i yrkeslivet.

Utskottet, som anser sig böra avvakta studiehjälpsutredningens och gymnasieutredningens förslag, innan utskottet tar ställning till de frågor, som aktualiserats i motionerna I:110 och II:150, avstyrker bifall till yrkandena i dessa motioner.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I:110 och II:150 icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må

a) medgiva att för budgetåret 1963/64 må till brevskestipendier utdelas högst 200 000 kr.;

b) till *Brevskolestipendier* för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

7:o) **Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.** Kungl. Maj:t har (punkt 316, s. 634—644) föreslagit riksdagen att till förevarande ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 26 270 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wirmark* och *Ake Larsson* (I:130) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard* och fru *Renström-Ingenäs* (II:123), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att eleverna vid Örebro musikpedagogiska institut snarast kommer i åtnjutande av de studiesociala förmåner som gäller vid motsvarande utbildning;

dels och två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Isacson* och *Sveningsson* (I:408) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås (II:489), i vilka hemställts

att riksdagen måtte besluta

a) att studerande som avlagt primärexamen skall erhålla examenspremium i enlighet med vad i motionerna anförts med 2 500 kr. för varje år vartill normalstudietiden enligt kursplanen beräknas, dock att följande övergångs- och dispensbestämmelser skall gälla:

Under en övergångstid innan full normalstudietid förlupit, räknat fr. o. m. 1 juli 1963 och för varje examen för sig, utgår premie efter förhållandet mellan den efter den 1 juli 1963 förflutna studietiden och normalstudietiden. För denna beräkning uppdelas läsåret i fyra delperioder, omfattande respektive augusti-oktober, november-december, januari-mars samt april-juni. Påbörjad delperiod räknas som hel sådan.

Från regeln att examen skall ha avlagts för erhållande av premie kan, efter prövning, dispens erhållas, där studieavbrottet är beroende av långvarig sjukdom och eljest skäl anses föreligga;

b) att till Examenspremier för studerande som avlagt primärexamen vid universitet, högskolor eller därmed jämförliga läroanstalter anvisa för budgetåret 1963/64 ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.;

c) att avslå Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln angående Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 123 och II: 489.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en minskning av medelsanvisningen till förevarande anslag med 240 000 kr., beroende på att oförändrad medelsanvisning beräknats till naturastipendier och bokstipendier, 26 260 000 respektive 9 700 kr., och att medelsanvisningen till statsstipendiernas förvaltningskostnader, som innevarande budgetår uppförts med 240 300 kr. under förevarande anslag, fortsättningsvis fr. o. m. den 1 juli 1963 skall utgå ur garantilånenämndens anslag till avlöningar respektive omkostnader.

Departementschefen har förordat, att deltagare i den s. k. akademiska sekretärutbildningen i Uppsala under den ettåriga fackkursen för studenter vid handelsgymnasium skall erhålla studiesocialt stöd som för studerande vid handelsgymnasium och under universitetsstudierna som universitetsstuderande.

Vidare förordar departementschefen, att de studerande vid folkbibliotekens korrespondensinstitut och skolöverstyrelsens biblioteksskola skall givas rätt att erhålla studielån med statlig kreditgaranti.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt och avstyrker följaktligen bifall till yrkandet i motionerna I: 408 och II: 489, att särskilt anslag för nästa budgetår till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter icke skall utgå.

I nyssnämnda motioner har vidare yrkats, att examenspremier skall införas enligt ett i motionerna angivet system samt att statlig kreditgaranti skall vid sådant förhållande bibehållas för studerande som är inskriven vid universitet,

högskola eller därmed jämförlig läroanstalt och där bedriver studier, ävensom att särskilt riksstatsanslag skall anvisas för bestridande av kostnaderna för examenspremier.

Åren 1961 och 1962 hade riksdagen att ta ställning till motioner i samma syfte som motionerna I: 408 och II: 489. Utskottet anförde därvid (senast i utl. 1962: 143, punkt 1), att då studiesociala utredningen hade att pröva, huru avvägningen mellan olika stödformer på lämpligaste sätt borde ske, utskottet fann att motionerna icke borde av riksdagen bifallas. Av samma skäl avstyrker utskottet nu bifall till motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu är i fråga.

I motionerna I: 130 och II: 123 har föreslagits att eleverna vid Örebro musikpedagogiska institut snarast måtte komma i åtnjutande av de studiesociala förmåner som gäller för motsvarande utbildning.

Frågan om studiesociala förmåner till studerande vid Örebroinstitutet synes icke ha varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Institutet står under musikaliska akademiens inspektion och uppfyller härigenom en av fordringarna för att eleverna skall kunna erhålla rätt till naturastipendier och rätt att söka räntefria studielån. Utskottet är dock icke berett att tillstyrka bifall till motionsyrkandet, då först bl. a. undervisningens nivå och — av rättviseskäl — förekomsten av andra utbildningsanstalter i liknande situation torde böra undersökas. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t prövar dessa frågor i ett större sammanhang och till ett påföljande år för riksdagen framlägger de förslag, vartill denna prövning kan föranleda.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 408 och II: 489, i vad de avser införande av examenspremier, icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 130 och II: 123 icke må av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu är i fråga, till *Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter* för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 26 270 000 kr.;

IV. att motionerna I: 408 och II: 489, i vad de avser anslag till examenspremier, icke må av riksdagen bifallas.

8:o) **Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti.** Kungl. Maj:t har (punkt 317, s. 644) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 200 000 kr., vilket innebär en anslagshöjning med 1 200 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Isacson* och *Sveningsson* (I: 409) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås

m. fl. (II:491), i vilka hemställts att riksdagen måtte 1) upphäva gällande grunder för generell avskrivning av vissa studielån fr. o. m. den 1 juli 1963 samt 2) till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

Beträffande motiveringen för de gjorda yrkandena torde få hänvisas till motionen II: 491.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt och har alltså icke funnit sig böra tillstyrka bifall till yrkandena i motionerna I: 409 och II: 491.

Utskottet hemställer förty,

I. att motionerna I: 409 och II: 491, i vad de avser upphävande av gällande grunder för avskrivning av vissa studielån, icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 409 och II: 491, såvitt nu är i fråga, till *Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 200 000 kr.

9:o) **Ersättning till postverket för dess bestyr med statens studielån.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 318, s. 645), vilket innebär en anslagshöjning med 40 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Ersättning till postverket för dess bestyr med statens studielån* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

Statens utlåningsfonder

10:o) **Statens lånefond för universitetsstudier.** Kungl. Maj:t har (punkt 337, s. 694—697) föreslagit riksdagen att till Statens lånefond för universitetsstudier för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 15 300 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Harald Pettersson m. fl.* (I: 218) och den andra inom andra kammaren av herr *Antonsson m. fl.* (II: 232), i vilka hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till enhetligt system för stöd till högre studier, baserat på räntefria studielån samt avskrivning i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer, måtte framläggas vid 1964 års riksdag samt att därvid beaktas vad i motionerna i övrigt anförts;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Isacson* och *Sveningsson* (I: 482) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 490), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att studerande, icke blott vid universitet, högskolor och därmed jämförbara läroanstalter utan även småskole- och folkskoleseminarier, högre konstnärliga läroanstalter, högre yrkesutbildande skolor som är statliga eller ställda under statlig tillsyn *m. fl.*, skall äga rätt att fr. o. m. 1 juli 1963 söka statsgaranterat studielån samt att såsom villkor för erhållande av sådant lån skall gälla endast ådagalagd studielämplighet.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 232 och II: 490.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagsminskning med 900 000 kr., varvid en beräknad behållning på fonden vid utgången av innevarande budgetår av 4 160 000 kr. beaktats.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt.

Såväl den i motionerna I: 218 och II: 232 berörda frågan om enhetligt stöd till högre studier som den i motionerna I: 482 och II: 490 avhandlade frågan om rätt för studerande vid folkskoleseminarier, högre konstnärliga läroanstalter *m. fl.* att söka statsgaranterat studielån på ändrade villkor hör till de problem som för närvarande är föremål för prövning av studiesociala utredningen. Vid sådant förhållande avstyrker utskottet bifall till ifrågavarande motioner.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 218 och II: 232 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 482 och II: 490 icke må av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen må till *Statens lånefond för universitetsstudier* för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 15 300 000 kr.

11:o) **Allmänna studielånefonden.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 338, s. 697—699), vilket innebär en anslagsminskning med 950 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Allmänna studielånefonden* för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 15 300 000 kr.

Stockholm den 18 april 1963

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Einar Persson, Virgin, Fritz Persson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Mårtensson, Edström, Bengt Gustavsson, Källqvist, fröken Ljungberg, herrar Thorsten Larsson, Widén, Rönnerberg och Nils-Eric Gustafsson; samt

från andra kammaren: herrar Petterson i Degerfors, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Almgren, fröken Elmén, herrar Nilsson i Göingegården, Mellqvist, Svensson i Ljungskile, fröken Olsson, herrar Lassinantti, Larsson i Hedenäset, fröken Karlsson, herrar Blomkvist, Berg och Källstad.

Reservationer

1) vid *punkten 5* (Studiebidrag och stipendier) av herrar *Edström, Källqvist, Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herrar *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Källstad*, vilka ansett

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13, som börjar med »De i» och slutar med »allmänt studiebidrag», bort ha följande lydelse:

»I motionerna I:6 och II: 5 har förslag väckts om en höjning av den övre åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag.

Frågan om den framtida formen för och omfattningen av samhällets ekonomiska stöd till de studerande är för närvarande föremål för utredning inom studiesociala utredningen resp. studiehjälpsutredningen. Detta utredningsarbete beräknas bli slutfört under sommaren 1963. Enligt utskottets mening är det angeläget att de förslag som då framlägges blir utformade så att en elev som tillhör en skola, där rätt till studiehjälp i princip föreligger, inte på grund av sin ålder blir utestängd från denna hjälp. I syfte att åstadkomma ett sammanhängande studiestöd bör enligt utskottets uppfattning den nuvarande åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag höjas. Genom att det allmänna studiebidraget endast utgår till elever i sådana skolformer som omfattas av allmänna studiehjälpsreglementet synes olägenheter ej föreligga att utsträcka den ålder som kvalificerar till bidrag från 18 till 20 år. Utskottet hemställer om förslag till en sådan reform. Förslaget bör av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen så snart att reformen kan träda i kraft den 1 januari 1964.»

dels ock att utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 6 och II: 5, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger förslag om höjning av den övre åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag från 18 till 20 år i så god tid att denna reform kan träda i kraft den 1 januari 1964;»

2) vid *punkten 7* (Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter) av herr *Virgin*, fröken *Ljungberg*, herr *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 17, som börjar med »Åren 1961» och slutar med »i fråga», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I motionerna I: 408 och II: 489 hemställes, att nu utgående naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter ersättes med examenspremier för studerande som avlagt primärexamen vid universitet, högskolor eller där-

med jämförliga läroanstalter. Kostnaderna för examenspremierna beräknas för budgetåret 1963/64 till 15 milj. kr., vilket belopp beräknas stiga så att det vid utgången av 5-årsperioden uppgår till 75 milj. kr.

Även enligt utskottets mening kan skäl föreligga att ompröva formerna för det s. k. studentsociala stödet. Väsentliga anmärkningar kan riktas mot det nuvarande systemet med naturastipendier. Sådana stipendier utgår nu till ungefär hälften av de studerande. Avvägningen sker därvid främst med hänsyn till föräldrarnas inkomster. Enligt vad företagna undersökningar visat är det emellertid blott ett relativt litet antal studerande som erhåller ekonomiskt stöd från sina föräldrar eller eljest har möjligheter att bedriva sina studier utan skuldsättning. De studiekostnader som kommer att vila på de studerande blir i hög grad olika mellan å ena sidan dem som åtnjuter naturastipendier och å andra sidan sådana som är helt hänvisade till lån för att kunna finansiera studierna. Den gräns för föräldrainskomsten där med nuvarande anslagsgivning rätten till naturastipendium upphör ligger vid omkring 20 000 kr. per år. Någon skillnad för det fall att föräldrarna har flera barn som studerar vid universitet eller högskola synes inte göras. Det kan enligt utskottets mening inte förnekas att betydande orättvisor uppkommer vid nuvarande system.

Det kunde ligga nära till hands att då tänka sig en utvidgning av systemet så att naturastipendier kunde utges till samtliga eller i varje fall flertalet studerande, något som emellertid skulle medföra vissa enligt utskottets mening icke önskvärda konsekvenser. För statens del skulle kostnaderna stiga högst väsentligt. Det skulle i än högre grad än nu är fallet bli fråga om direkta felinvesteringar, nämligen i de fall då den studerande avbryter sina studier innan examen avlagts. De höga kostnaderna för statens del skulle lätt föranleda krav på en studiekontroll, vilken i varje fall torde komma att inriktas på den takt i vilken studierna bedreves och efter hand även kunde komma att utvidgas till viss studierigering, bl. a. med avseende å ämnesval. Enligt utskottets mening vore en sådan utveckling icke förenlig med den frihet för vetenskaplig verksamhet även på utbildningsplanet som varit och är en bärande princip för svenskt kulturliv. De tendenser som i vissa fall förmärkts att dirigera arbetskraften med hjälp av studiesociala åtgärder eller tjänsteplikt skulle dessutom förstärkas. Även administrativt sett vore ett dylikt system otympligt.

I förenämnda avseenden har examenspremier avgjorda fördelar. I och med att premier skulle utgå först sedan examen avlagts, erhöles garanti för att den investering i förevarande avseende som göres från statens sida är ekonomiskt sett effektiv. Examen såsom sådan innebure tillräcklig garanti, och några ingripanden från statens sida i kontrollerande syfte under studietiden vore alltså icke motiverade. En av studietidens längd och sättet för finansieringen oberoende examenspremiering skulle verka stimulerande på studieintensiteten utan att behöva framtvunga examenshets. Administrationen skulle vidare bli mycket enkel. Utskottet vill alltså ge sin principiella anslutning till det förslag om

examenspremier som motionärerna framlagt. Det förutsättes därvid att berörda studerande erhåller statlig kreditgaranti.

Även beträffande utformningen delar utskottet motionärernas uppfattning. Berättigade till examenspremier bör vara akademiker som avlagt akademisk och därmed jämförlig primärexamen (teol.kand., jur.kand., med.lic., fil.mag. eller fil.kand., civilingenjör, tandläkare, apotekare, civilekonom, gymnastikdirektör, veterinär, jägmästare, agronom och lantmästare). Såsom motionärerna anfört bör övervägas att medtaga även andra examina än de uppräknade, t. ex. sådana som avlägges vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning. Utskottet är för närvarande icke berett att vidga den krets läroanstalter som omfattas av förestående uppräknade men vill betona, att frågan härom skyndsamt bör utredas. Utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t till 1964 års riksdag framlägger kompletterande förslag i nämnda avseende. Vad beloppet angår kan utskottet likaledes ansluta sig till motionärernas förslag, vilket innebär att premie skall utgå med 2 500 kr. för varje år vartill normalstudietiden enligt kursplanen beräknas.

Såsom motionärerna anfört bör i speciella fall en efter omständigheterna anpassad premie kunna utgå även där studerande t. ex. på grund av långvarig sjukdom nödgas avbryta sina studier innan primärexamen avlagts.

Övergången från ett system med naturastipendier till ett system med examenspremier föranleder vissa komplikationer. Utskottet vill härutinnan anföra följande.

Motionärerna har förutsatt, att det av dem föreslagna systemet skulle tillämpas fr. o. m. ingången av budgetåret 1963/64 och har i anslutning härtill yrkat, att något anslag till naturastipendier icke skall uppföras för budgetåret. Det är emellertid att märka att vissa grupper studerande som nu är berättigade till naturastipendier icke kommer med bland dem som enligt förslaget skall erhålla rätt till examenspremier. Utskottet förordar, att för berörda grupper studerande naturastipendieringen skall fortsätta i avvaktan på resultatet av den utredning utskottet ovan förordat.

Av praktiska skäl torde det vidare vara lämpligt att låta någon tid ytterligare förflyta innan systemet med examenspremier börjar tillämpas. Utskottet vill för sin del förordat att systemet får träda i kraft vid ingången av 1964.

Under beaktande av det anförda och vad Kungl. Maj:t i tillämpliga delar anfört har utskottet beräknat den erforderliga medelsanvisningen för naturastipendier m. m. under budgetåret 1963/64 till 14 milj. kr.»

dels ock att utskottets hemställan under I., III. och IV. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu är i fråga,

a) besluta att studerande, som avlagt akademisk och därmed jämförlig primärexamen, skall — med bibehållande av rätt

till statlig kreditgaranti — fr. o. m. den 1 januari 1964 erhålla examenspremium i enlighet med vad utskottet förordat;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i de avseenden, som av utskottet angivits;

III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu är i fråga, till *Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter* för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 000 kr.;

IV. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu är i fråga, till *Examenspremier åt studerande, som avlagt primärexamen vid universitet, högskola eller därmed jämförlig läroanstalt* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.»

3) vid *punkten 8* (Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti) av herr *Virgin*, fröken *Ljungberg*, herr *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 409 och II: 491 och att därför utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar motionärernas uppfattning att systemet med 25 % avskrivning av vissa studieskulder är behäftat med allvarliga brister. Detta sammanhänger med att statens stöd anknyter till studieskulder i stället för studiekostnaderna. De som finansierar sina studiekostnader med eget arbete går helt miste om de statliga bidragen. De studerande som under sin studietid genom ett sparsamt leverne håller skuldsättningen nere missgynnas till förmån för dem som maximalt utnyttjar de tillgängliga kreditramarna. Stödets omfattning står inte i relation till den utbildning en studerande skaffar sig. Såsom erfarenheten visar är nämligen inläsningstiden för en och samma examen med lika många betyg mycket varierande. Den som utnyttjar privata lånemöjligheter kommer vidare i en sämre situation än den som lånar från staten. Man kan därför utgå ifrån att alla studerande finner det förenligt med sina intressen att maximalt utnyttja de lånemöjligheter staten ställer till förfogande, även där andra möjligheter eljest skulle vara mer näraliggande.

Under efterkrigstiden har i riksdagen framförts upprepade krav på en positiv lösning av frågan om den skattemässiga behandlingen av studiekostnader. Redan 1952 års riksdag beslöt efter hemställan av bevillningsutskottet att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ändrade bestämmelser rörande studiekostnaders behandling i beskattningshänseende. År 1955 förnyade riksdagen denna begäran. Sedan skattelagssakkunniga påbörjat sin utredning rörande behandlingen i beskattningshänseende av studiekostnader, uttalade 1956 års riksdag den förhoppningen att det skulle bli möjligt för de sakkunniga att slutföra utredningen inom sådan tid att propositionen kunde föreläggas påföljande års

riksdag. I början av 1960 framlade de sakkunniga sitt betänkande med förslag om avdragsrätt vid beskattningen. De sakkunnigas förslag tillstyrktes av en överväldigande majoritet av remissinstanserna.

I motionerna I: 440 och II: 535, vilka remitterats till bevillningsutskottet, har föreslagits att avdragsrätt vid beskattningen skall medges för studiekostnader. Motiveringen är att studiekostnader är att anse som kostnader för en investering avsedd att i framtiden betala sig genom förbättrade inkomstmöjligheter. Förslaget går ut på att de studerande, oavsett hur de finansierar sina studier och hur lång tid dessa varar, skall medges rätt till avdrag för ett belopp av 3 000 kr. för varje studieår av en på normalt tid avlagd examen. För den som genom statsbidrag fått viss del av studieskulderna avskrivna föreslås ett belopp av 2 000 kr. per studieår. I jämförelse med den nu gällande avskrivningsrätten i fråga om vissa studielån kommer en sådan avdragsrätt att i långt högre grad stimulera de studerande att fullfölja sina studier fram till examen. Framför allt kommer den att gynna studerande som är arbetsamma och sparsamma.

Utskottet finner i likhet med motionärerna ett system med avdragsrätt för studiekostnaderna vara att föredraga framför den nu tillämpade avskrivningsmetoden. På grund härav vill utskottet tillstyrka förslaget att nuvarande rätt till generell avskrivning av vissa studielån skall upphöra fr. o. m. ingången av nästa budgetår.

Förevarande anslag belastas även med kostnader för de fall låntagaren avlidit eller varaktigt betalningsoförmåga eljest inträtt, där fråga är om lån med statlig kreditgaranti åt den som avlagt akademisk eller därmed jämförig examen (s. k. akademikerlån), garantilån till studerande, garantilån åt flyktingstudenter samt lån med statlig kreditgaranti åt den som genomgått polisskola (s. k. polislån). Innevarande budgetår har kostnaderna härför beräknats till ca 200 000 kr. Utskottets ställningstagande innebär att endast detta belopp borde upptagas under förevarande anslag.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 409 och II: 491, såvitt nu är i fråga, upphäva gällande grunder för generell avskrivning av vissa studielån fr. o. m. den 1 juli 1963;

II. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 409 och II: 491, såvitt nu är i fråga, till *Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.»
